

FIȘĂ PRACTICĂ

ASISTENȚA SOCIALĂ PENTRU COPII (AIDE SOCIALE A L'ENFANCE)

Ajutoarele financiare

Cuprins

- I. *Legislația*
- II. *Demersurile pentru obținerea prestațiilor de asistență socială pentru copii*
- III. *Practica*
- IV. *Recursul în caz de refuz*
- V. *Experiențele la nivel local*
- VI. *Textele*
- VII. *Bibliografie*

I. Legislația

▪ *Cine este responsabil?*

Este sarcina departamentului să implementeze serviciul de Asistență Socială pentru Copii (ASE), serviciu aflat în autoritatea președintelui Consiliului general.¹

▪ *Ce cuprinde?*

Asistența poate cuprinde, împreună sau separat:

- intervenția unui lucrător social și familial sau a unui ajutor în gospodărie pentru a sprijini părinții;
- intervenția unui serviciu de acțiune educativă pentru depășirea unei situații de criză sau pentru a participa la prezervarea familiei;
- ajutoare financiare; aceste prestații în bani sunt de interes. Ele pot fi plătite cu caracter excepțional sau sub formă de alocații lunare. În principiu, ele se pot cumula cu alte prestații familiale.²

Rămâne însă la latitudinea fiecărui Consiliu General să definească sub ce formă este oferită asistența. Și cuantumul ajutorului depinde așadar de hotărârea acestuia și poate varia de la un departament la altul.

▪ *Cine sunt beneficiarii?*

Ajutorul la domiciliu poate fi acordat:

- mamei, tatălui sau, în absența acestora, a persoanei care are efectiv copilul în îngrijire, atunci când sănătatea, securitatea, întreținerea sau educația acestuia fac ca acest ajutor să fie necesar. Acest ajutor poate fi în bani atunci când persoana nu dispune de mijloace suficiente.
- femeilor însărcinate care se confruntă cu greutăți medicale sau sociale și financiare, atunci când sănătatea lor sau cea a copilului fac ca ajutorul să fie necesar,
- tinerilor majori în vârstă de mai puțin de 21 de ani care se confruntă cu greutăți sociale.³

▪ *Care sunt condițiile pentru obținerea ajutorului?*

- Starea de necesitate ca și condiție esențială

Această stare de necesitate este evaluată în funcție de situația familiei pentru prestațiile de ajutor la domiciliu și în funcție de resurse pentru ajutoarele financiare. În cazul în care persoana care solicită ajutorul nu poate prezenta actele doveditoare necesare, ea poate face dovada propriei identități, a veniturilor sau a adresei printr-o simplă declarație pe propria răspundere.

- Acordarea prestațiilor nu este condiționată de caracterul legal al șederii în Franța.

¹ Articolele L. 221-1 și L. 221-2 din Codul de Acțiune Socială și al Familiilor

² Articolul L. 222-3 din Codul de Acțiune Socială și al Familiilor

³ Articolul L. 222-2 din Codul de Acțiune Socială și al Familiilor

Persoanele străine pot beneficia de aceste prestații: naționalitatea, caracterul legal al șederii, sau durata minimă a șederii în Franța nu constituie condiții pentru acordarea acestuia.⁴

- *A nu se confunda cu alocațiile familiale...*

Alocațiile familiale sunt plătite de către casele de alocații familiale (CAF), indiferent de nivelul veniturilor, persoanelor care au în îngrijire cel puțin 2 copii în vârstă de mai puțin de 20 de ani. Cu toate acestea, pentru străinii cetățeni ai unui stat membru al Uniunii Europene, beneficierea de aceste alocații este condiționată de caracterul legal al șederii persoanei care solicită aceste drepturi, precum și în mod relativ de șederea copilului (de exemplu CAF refuză deseori acordarea de prestații familiale copiilor născuți în străinătate și sosiți în Franța altfel decât în contextul reîntregirii familiei).⁵

II. Demersurile pentru obținerea prestațiilor de asistență socială pentru copii

Va trebui să vă adresați serviciilor sociale din comuna dvs. (Centrul Comunal de Acțiune Socială) sau serviciului de asistență socială pentru copii din departamentul dvs. (Consiliul General).

În general sunt necesare următoarele acte doveditoare: document de identitate; document prin care se stabilește filiația (livret de familie sau certificat de naștere); acte doveditoare complete privind veniturile (ultimele trei fluturașe de salariu, adeverința emisă de ASSEDIC dacă sunteți în șomaj sau de către CAF dacă sunteți titular al RSA, adeverința CAF privind prestațiile familiale: alocație pentru părinte singur, alocații familiale, o declarație pe proprie răspundere dacă nu aveți venituri); acte doveditoare complete privind cheltuielile (chirie, electricitate,...); acte doveditoare din care reiese că solicitantul se ocupă de îngrijirea efectivă a copiilor (dovezi ale cheltuielilor efectuate pentru asigurarea întreținerii, educației, securității, sănătății acestuia...)

- *Pentru ajutoarele financiare ale ASE:*

Pentru a primi aceste ajutoare, trebuie adresată o cerere în care este prezentată situația socială, profesională și financiară către Consiliul General care are în subordine ASE pe plan departamental).⁶

Cererea poate fi depusă și prin intermediul asistentei sociale de sector, ceea ce se întâmplă de cele mai multe ori. Decizia dacă alocația va fi acordată sau nu este luată de către inspectorul ASE cu consultarea unei asistente sociale. Cuantumul alocației diferă în funcție de departament.

În cazul în care această alocație nu este folosită în interesul copilului, judecătorul poate încredința gestionarea ei unei persoane desemnate de acesta.

- *Pentru alte prestații ale ASE:*

Decizia referitoare la acordarea lor este luată de către președintele consiliului general. Decizia acestuia trebuie să fie motivată și comunicată solicitantului sau reprezentantului legal al acestuia prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire. Decizia trebuie să indice întotdeauna durata măsurii (care nu poate depăși un an și care poate fi reînnoită în aceleași condiții în cazul în care nu este contestată printr-o

⁴ *Articolul L. 111-2 din Codul de Acțiune Socială și al Familiilor*

⁵ Pentru mai multe informații, a se vedea nota practică "Sans-papiers mais pas sans droits ", Gisti, ediția a 5-a, iunie 2009, p. 34-38, http://www.gisti.org/publication_pres.php?id_article=1615

⁶ *Denumirea direcției consiliului general care este responsabilă cu ASE diferă în funcție de departament. De exemplu, în departamentul Paris aceasta poartă denumirea Direcția de acțiune socială pentru copii și sănătate (Direction de l'action sociale de l'enfance et de la santé - DASES).*

hotărâre judecătorească), identitatea persoanei însărcinate cu aplicarea acesteia și condițiile în care poate fi combătută.

În anumite cazuri, președintele consiliului general are o "competență limitată", adică este obligat să ia o decizie favorabilă, de exemplu atunci când copilul este încredințat ASE printr-o hotărâre judecătorească.

III. Practica

În practică, multe Consilii Generale limitează acest ajutor la o prestație financiară plătită în mod inegal și discreționar.

Se poate constata că Consiliile folosesc caracterul excepțional și punctual al asistenței ca pretext pentru a limita durata plății prestației, în condițiile în care situația care a motivat acordarea prestației persistă, în textele de lege fiind vorba în acest caz de prestații "lunare".

O altă practică constă în complicarea la maxim a procedurii de depunere a cererii prin metode ca: obligativitatea utilizării unui anumit format, necesitatea de a trece pe la anumite asociații intermediare, amânări sau refuzuri orale, solicitarea diferitor acte pentru completarea dosarului, stabilirea de cote maxime pe care lucrătorii sociali nu au voie să le depășească, timpi de instruire foarte lungi...

IV. Recursul în caz de refuz

În caz de refuz al serviciilor ASE sunt posibile mai multe tipuri de recurs.

- **Recursurile administrative:** se solicită administrației reexaminarea deciziei luate. Acest tip de recurs poate fi:
 - fie *informal (gracieux)*, dacă este înaintat autorității care a luat hotărârea, căreia i se solicită revederea deciziei luate;
 - fie *ierarhic (hiérarchique)*, dacă este înaintat președintelui Consiliului General pentru ca acesta să anuleze decizia autorității din subordine.

Nu este necesară asistența unui avocat, este suficientă trimiterea unei scrisori în care se solicită reexaminarea dosarului.⁷

Nu există un termen limită pentru înaintarea acestui recurs. Cu toate acestea, dacă se dorește menținerea posibilității de a înainta un recurs contencios ulterior, scrisoarea trebuie trimisă în termenul prevăzut pentru recursul contencios, și anume în termen de două luni de zile.

- **Recursul contencios**, în fața unui tribunal administrativ, sub forma unui recurs pe motiv de abuz în funcție: se solicită judecătorului să anuleze decizia administrației deoarece aceasta este considerată ilegală.

Tribunalul poate fi sesizat atât imediat după decizia administrației de refuz al ASE cât și după înaintarea fără succes a unui recurs administrativ.

⁷ Model de scrisoare pentru recursul ierarhic împotriva unei decizii de refuz al ASE, <http://www.romeurope.org/outils,156.html>

În oricare dintre cazuri, termenul de depunere a recursului la tribunalul administrativ este de 2 luni de la data:

- deciziei inițiale a serviciului ASE dacă decizia este explicită;
- expirării termenului de două luni în care serviciul nu a oferit niciun răspuns privitor la cererea solicitantului, ceea ce reprezintă un refuz implicit;
- deciziei luate în urma recursului informal sau ierarhic și care confirmă refuzul ASE.

Hotărârea tribunalului administrativ poate fi contestată în fața Curții administrative de apel, iar decizia acesteia din urmă poate la rândul ei să facă obiectul unei cereri de casație în fața Consiliului statului. Principalul neajuns al acestei proceduri este că poate dura până la 2 ani de zile.

Deși asistența juridică a unui avocat nu este obligatorie pentru înaintarea unui recurs, o recomandăm totuși cu insistență.

➤ **Recursurile de urgență**, în cadrul procedurii administrative de urgență, care poate avea mai multe forme: ⁸

- în primul rând "**procedura de urgență pentru libertate**" (*le référé liberté*), prin care solicitantul cere judecătorului să intervină de urgență și să dispună administrației luarea anumitor măsuri, atunci când:
 - administrația a lezat grav o "libertate fundamentală",
 - această lezare este în mod evident ilegală,
 - intervenția judecătorului este justificată de urgența situației. ⁹

În ceea ce privește condițiile formale, procedura de urgență pentru libertate nu depinde nici de existența unui recurs de fond, nici de existența unei decizii administrative prealabile, spre deosebire de procedura de suspendare de urgență.

Decizia trebuie anunțată de judecătorul însărcinat cu judecarea procedurilor de urgență în termen de 48 de ore.

- sau "**procedura de suspendare de urgență**", care permite suspendarea efectelor deciziei contestate și ale cărui condiții de fond sunt mai ușor de îndeplinit decât cele ale "procedurii de urgență pentru libertate", pentru acordarea suspendării fiind suficientă
 - existența unui motiv serios de îndoială referitoare la legalitatea deciziei atacate (caracterul ilegal nu trebuie să fie evident),
 - iar suspendarea trebuie să fie justificată de urgența situației. ¹⁰

În ceea ce privește condițiile formale, este necesar să fi înaintat deja un recurs în anulare - sau ca acest recurs să fie înaintat simultan - împotriva deciziei a cărei suspendare se solicită. În mod concret, trebuie formulate două recursuri, întrucât recursul prin procedură de suspendare de urgență se distinge de recursul principal.

În acest caz, judecătorul însărcinat cu judecarea procedurilor de urgență anunță decizia în termen de 2 până la 4 săptămâni de la data depunerii cererii.

⁸ Pentru informații mai detaliate, a se vedea Nota practică "*Se servir du référé-liberté et du référé suspension*"; Gisti-Cicade, 2003. precum și Caietul juridic « *Utiliser le référé administratif pour la défense des étrangers* », Gisti-Cicade, decembrie 2005, <http://www.gisti.org/spip.php?rubrique8>

⁹ Articolul L. 521-2 al Codului justiției administrative

¹⁰ Articolul L. 522-1 al Codului justiției administrative

În acest context în care câștigul de cauză prin intermediul unui recurs este dificil, deseori se dovedește mai eficientă mobilizarea actorilor și aleșilor locali pentru a face presiuni asupra Consiliilor Generale.

V. Experiențele la nivel local ¹¹

- Rhône :

Collectif Lyonnais pour l'Accès à la Scolarisation et le Soutien aux Enfants des Squats (CLASSES - Colectivul lyonez pentru accesul la școlarizare și sprijin al copiilor din mahalale) a constatat că în departamentul lor singurele ajutoare punctuale sunt acordate în urma anchetelor, adică într-o manieră foarte aleatorie.

- Loire :

La Saint Etienne există un ajutor lunar care momentan (mai 2011) este în valoare de 125€ pentru fiecare copil și care este acordat familiilor aflate într-o stare gravă de precaritate și /sau fără niciun venit, indiferent de naționalitatea sau de legalitatea șederii acestora în Franța. Asistentele sociale întocmesc un dosar pe care îl transmit Comisiei Consiliului General, care decide dacă există motive întemeiate pentru acordarea ajutorului timp de 3 luni de zile, uneori și mai puțin, cu posibilitatea de prelungire.

În 2007 a fost însă necesară efectuarea de presiuni asupra Consiliului General Loire, întrucât asistentele sociale au fost instruite să nu mai întocmească dosare pentru familiile române de rromi deoarece că are exista dubii privind caracterul legal al șederii lor, și să îndrume familiile către asociații umanitare sau caritative.

Deși la ora actuală sunt atribuite ajutoare familiilor rrome, Consiliul General încearcă în mod regulat să impună noi criterii pentru alocarea acestora, ca de exemplu școlarizarea copiilor.

- Val-de-Marne

Colectivului îi sunt cunoscute ajutoare punctuale, acordate după criteriile următoare: școlarizarea copiilor, dorința de a rămâne pe raza departamentului, situația familială.

De exemplu, o familie primește aproximativ 800€ pe lună prin intermediul Asistenței Sociale pentru Copii (ASE), mama fiind singură cu 8 copii cu vârste cuprinse între 3 și 16 ani, dintre care 6 merg de un an de zile în mod regulat la școală. Aceste ajutoare nu vor fi achitate decât timp de 6 luni, căci se pare că responsabilii ASE consideră că vor putea reuși să obțină alocații familiale. Consiliul General Val-de-Marne preia de asemenea cheltuielile pentru mâncarea la cantină a celor 5 copii care merg la școala primară și a plătit de asemenea taxele pentru 3 excursii școlare (classes vertes).

La modul general, Consiliul General preia cheltuielilor tuturor elevilor de colegiu din Val-de-Marne care solicită o bursă. Copiii rromi sunt luați în evidență în mod automat și dosarul lor este întocmit de către administrația unității. În anumite cazuri, cheltuielile de transport sunt suportate de către unitatea școlară (prin casa de solidaritate, cu siguranță). În cazul în care familiile beneficiază de AME, ele au dreptul la cardul pentru transport (carte solidarité-transport) și nu trebuie să plătească decât un sfert din prețul acestuia.

- Seine-Saint-Denis

¹¹ Experiențele enumerate aici demonstrează diversitatea și inegalitatea practicilor administrative

Lucrătorii sociali s-au mobilizat pentru a contesta anumite practici restrictive ale Consiliului General, cum ar fi publicarea unei liste cu motivele standard de refuz, între care se regăseau motive de refuz pentru copiii persoanelor fără acte în regulă.

- Gironde

Consiliul general Gironde nu acordă niciun sprijin familiilor rrome.

- Bas-Rhin

Există un dispozitiv AFASE. În ceea ce privește cuantumul: dacă familia nu are niciun venit, primește în mod normal 150 € pentru fiecare copil, dar această sumă depinde de numărul de copii.

Cuantumul ajutorului primit este degresiv, pentru ca familia să nu devină dependentă de acest ajutor, după cum afirmă Consiliul General Bas-Rhin. Médecins du Monde – Strasbourg sunt de părere că aceste fapt are legătură mai ales cu deținerea unei autorizații de ședere.

Repartizarea se face de către o comisie, în prezența responsabilului Consiliului General, a asistentei sociale a sectorului și a responsabilului unității teritoriale și este foarte aleatorie, un rol determinant jucându-l situația familiei și persoana care o asistă la depunerea cererii.

Se pare că foarte puține din familiile prezente în teritoriu au putut beneficia de acest ajutor și, chiar în cazul în care l-au primit, acest lucru nu s-a întâmplat decât pentru câteva luni de zile.

- Loire-Atlantique

Ajutoarele financiare sunt acordate de către Consiliul General al departamentului 44 familiilor române în funcție de diagnosticul social precum și în funcție de durata prezenței acestora în Franța. Nu există o procedură automată, dosarele de cereri de ajutor financiar sunt studiate caz cu caz.

Familiile române care au fost prezente în zona nanteză înainte de 8 iulie 2009 beneficiază de asistență lunară pentru copii dacă nu dispun de niciun venit. Familiile sosite după această dată beneficiază de asistența pentru copii timp de o singură lună, după care nu mai primesc niciun ajutor.

Cuantumul ajutoarelor pentru copii variază în funcție de numărul de copii pe care familiile îi au în îngrijire: 145 euro pentru un copil, 213 euro pentru doi copii, 229 euro pentru trei copii, suma crescând apoi progresiv cu câte 10 euro pentru fiecare copil.

- Haute-Garonne

Până la ora actuală, Consiliul General Haute-Garonne nu acordă familiilor române și bulgare niciun ajutor lunar regulat, nici chiar familiilor prezente în Franța de mai mulți ani și ai căror copii sunt școlarizați.

Copiii școlarizați primesc o alocație de 150 euro la începutul anului școlar. În mod izolat, în cazuri excepționale (de exemplu în cazul unor probleme grave de sănătate în familie) și în urma unei anchete sociale, sunt acordate ajutoare repetate pe durata câtorva luni de zile.

- Yvelines

Dacă copiii merg la școală, Colectivul de sprijinire al rromilor din Triel recomandă familiilor să contacteze o asistentă socială de sector, eventual prin intermediul unui membru al Colectivului întrucât demersul nu este simplu. Apoi, asistenta socială va solicita Consiliului General preluarea cheltuielilor cu cantina, cerere pe care Consiliul o onorează cu condiția să existe resurse suficiente, ceea ce de cele mai multe ori se și întâmplă. Cu toate acestea, unei familii i-a fost refuzat acest ajutor pentru că beneficia de prestații destul

de consistente din partea CAF. O altă greutate este legată de faptul că familiile nu prezintă întotdeauna facturile asistentei sociale.

VI. Texte din Codul Acțiunii Sociale și al Familiilor (CASF)

o Articolul L. 111-2

Persoanele de naționalitate străină beneficiază în condiții adecvate de fiecare din următoarele prestații:

1. Prestații de asistență socială pentru copii;
2. Ajutor social în cazul admiterii într-un centru de adăpostire și de reinserție socială sau într-un centru de primire pentru solicitanții de azil;
3. Asistență medicală de stat;
4. Alocații pentru persoanele în vârstă prevăzute în articolul L. 231-1, cu condiția ca acestea să facă dovada reședinței neîntrerupte în Franța metropolitană timp de cel puțin cincisprezece ani înainte de împlinirea vârstei de șaptezeci de ani.

Ele beneficiază de celelalte forme de asistență socială cu condiția să prezinte un titlu cerut persoanelor de naționalitate străină pentru o ședere regulată în Franța.

Pentru a se ține cont de situațiile excepționale, se pot face derogări de la condițiile stabilite la alineatul precedent prin decizie a ministrului însărcinat cu asistența socială. Cheltuielile care rezultă vor fi suportate de către stat.

o Articolul L. 221-1

Serviciul de asistență socială pentru copii este un serviciu nepersonalizat al departamentului, însărcinat cu misiunile următoare:

1. Să ofere sprijin material, educațional și psihologic atât minorilor și familiilor acestora sau oricărui deținător al autorității părintești, care se confruntă cu greutăți care amenință sănătatea, securitatea, moralitatea acestor minori sau riscă să compromită în mod grav educația sau dezvoltarea lor fizică, afectivă, intelectuală și socială, cât și minorilor emancipați sau tinerilor majori în vârstă de până la 21 de ani care se confruntă cu greutăți de ordin familial, social și educațional susceptibile să compromită grav echilibrul acestora;
2. Să organizeze, în locurile unde se manifestă riscuri de inadaptare socială, acțiuni colective cu scopul de a preveni marginalizarea și de a facilita inserția sau promovarea socială a tinerilor și familiilor, și anume așa cum stabilește articolul L. 121-2;
3. Să desfășoare de urgență acțiuni de protecție în favoarea minorilor menționați la punctul 1. al prezentului articol;
4. Să asigure satisfacerea tuturor nevoilor minorilor încredințați serviciului și supravegherea orientării acestora, în colaborare cu familia sau reprezentantul legal;
5. Să desfășoare, cu ocazia tuturor acestor intervenții, acțiuni de prevenire a situațiilor de pericol pentru minori și, fără a prejudicia competențele autorității judiciare, să organizeze în condițiile prevăzute la articolul L. 226-3 colectarea și transmiterea informațiilor îngrijorătoare referitoare la minori, care arată că sănătatea, securitatea, moralitatea sunt în pericol sau riscă să fie în pericol sau că educația sau dezvoltarea

sunt compromise sau riscă să fie compromise, și să participe la protejarea acestora.

6. Să se asigure că legăturile stabilite de către copil cu alte persoane decât părinții sunt menținute și chiar dezvoltate, în interesul superior al copilului.

Pentru îndeplinirea misiunilor sale, și fără a prejudicia responsabilitățile față de copiii care îi sunt încredințați, serviciul de asistență socială pentru copii poate apela la organisme publice sau private abilitate în condițiile prevăzute la articolele L. 313-8, L. 313-8-1 și L. 313-9 sau la persoane fizice.

Serviciul va controla persoanele fizice sau morale cărora le încredințează minori, pentru a verifica condițiile materiale și morale ale plasamentelor.

o Articolul L. 221-2

Serviciul de asistență socială pentru copii se află sub autoritatea președintelui consiliului general.

Departamentul organizează la nivel teritorial mijloacele necesare primirii și adăpostirii copiilor încredințați serviciului. În fiecare departament se elaborează un proiect de asistență socială pentru copii. În acesta se precizează posibilitățile de primire de urgență, modalitățile de recrutare a asistenților familiari de către departament, precum și organizarea și funcționarea echipelor care lucrează cu asistenții familiari, care fac parte integrantă din aceste echipe. Departamentul trebuie de asemenea să dispună de structuri de primire pentru femei însărcinate și pentru mame și copiii acestora.

Pentru punerea în aplicare a alineatului precedent, departamentul poate încheia convenții cu alte colectivități teritoriale sau poate recurge la instituții sau servicii abilitate.

o Articolul L. 222-2

Ajutorul la domiciliul se acordă la cererea sau cu acordul mamei, tatălui sau, în absența acestora, a persoanei care are efectiv copilul în îngrijire, atunci când sănătatea, securitatea, întreținerea sau educația acestuia fac ca acest ajutor să fie necesar și, în cazul prestațiilor financiare, atunci când solicitantul nu dispune de resurse suficiente.

Ajutorul este acordat femeilor însărcinate care se confruntă cu greutăți medicale sau sociale și financiare, atunci când sănătatea lor sau cea a copilului fac ca ajutorul să fie necesar.

Ajutorul poate contribui la prevenirea unei întreruperi voluntare de sarcină.

Ajutorul poate fi acordat minorilor emancipați sau tinerilor majori în vârstă de până la 21 de ani care se confruntă cu greutăți de ordin social.

NOTĂ:

Codul acțiunii sociale și al familiilor L542-4: dispozițiile prezentului articol sunt aplicabile pentru Mayotte.

o Articolul L. 222-3

Ajutorul la domiciliu cuprinde, împreună sau separat:

- activitatea unui asistent social și familial sau a unui ajutor în gospodărie;
- sprijin pentru gestionarea economiei sociale și familiale;

- intervenția unui serviciu de acțiune educațională;

- achitarea de ajutoare financiare, fie sub forma unor ajutoare excepționale, fie sub forma unor alocații lunare, cu titlu definitiv sau cu condiția de rambursare; plata acestor ajutoare poate fi făcută și în numerar.

NOTĂ:

Codul acțiunii sociale și al familiilor L542-4: dispozițiile prezentului articol sunt aplicabile pentru Mayotte.

VII. Bibliografie

Gisti, *Le guide de la protection sociale des étrangers en France*, 2002

Gisti-Cicade, Notă practică "*Se servir du référé-liberté et du référé suspension*", 2003

Gisti-Cicade, Caiet juridic "*Utiliser le référé administratif pour la défense des étrangers*", decembrie 2005

Gisti, Notă practică, "*Sans papiers mais pas sans droits*", ediția a 5-a, iunie 2009

Portal pentru accesul la drepturile sociale : <http://www.droits-sociaux.fr/spip.php>

Pagina web a asociației Droit Au Logement (DAL) <http://www.droitaulogement.org/aide-sociale-a-l-enfance.html>

